

Quintilianus, INSTITVTIO ORATORIA (12, 10)

XL. Adhuc quidam nullam esse naturalem putant eloquentiam nisi quae sit cotidiano sermoni simillima, quo cum amicis coniugibus liberis servis loquamur, contento promere animi voluntatem nihilque arcessiti et elaborati requirente [...].

XLIII. [...] Nam mihi aliam quandam videtur habere naturam sermo vulgaris, aliam viri eloquentis oratio.

Cicero, AD FAMILIARES (XXI)

Verumtamen quid tibi ego videor in epistulis? nonne plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo; quid enim simile habet epistula aut iudicio aut contioni? [...] causas [...] agimus [...] ornatus; epistulas vero quotidianis verbis texere solemus.

Quintilianus, INSTITVTIO ORATORIA (1, 6)

XIX. Sed Augustus quoque in epistulis ad C. Caesarem scriptis emendat, quod is *calidum* dicere quam *caldum* malit, non quia id non sit Latinum, sed quia sit odiosum.

Festus Sextus Pompeius, résumé k Verrius Flaccus, DE VERBORUM SIGNIFICATIONE

Ausculari dicebant antiqui pro *osculari* quod est os cum ore conferre.

Velius Longus, DE ORTHOGRAPHIA

Ingredi mihi rationem scribendi occurrit statim ita quosdam censuisse esse scribendum, ut loquimur et audimus, nam ita sane se habet non numquam forma enuntiandi, ut litterae in ipsa scriptione positae non audiantur enuntiatas. Sic enim cum dicitur *illum ego* et *omnium optimum* aequae *m* terminat, nec tamen in e nuntiatione apparet.

Flavius Caper, ORTHOGRAPHIA

„Haec via *quo* ducit?“ dicemus, non *ubi*.

Mihi dativus est, *mi* vocativus.

Pinnas murorum, *pennas* avium.

Felix non *filix* dicere debemus.

Polenta non *pulenta* dicendum est.

Vado *ad* grammaticum vel *ad* medicum, disco *apud* istos dicendum.

Oblitus ne sis *nostri*, non *nos* [...].

Pulchrum cum *h* scribendum [...].

Illud scamnum dicendum, at *ipsum*, non *ipsud*.

Pauper vir et mulier dicendum, non *paupera mulier*.

Formosus sine *n* scribendum est.

Quintus Papirianus, DE ORTHOGRAPHIA

Formosus sine *n* secunda syllaba scribendum est, ut *arenosus*, *frondosus*, *aquosus*, *herbosus*, participia vero habent *n*, ut *tonsus*, *tunsus*, *mensus*, *pensus*.

Consentius, ARS DE BARBARISMIS ET METAPLASMIS

[...] *magis maxime* pro comparativo et superlativo, *minus* et *minime* pro diminutione ponuntur.

NÁPISY Z POMPEJÍ

Puteolanis felicia, omnibus Nucerinis felicia et uncu/m/ Pompeianis Petecusanis.

Optume Maxime Iupiter, dominus omnipotes! Acratus servo nequa!

Myrtille, habias propitium Caesare!

Omnia formonsis cupio donare puellis, set mihi de populo nulla puella placet.

Quisquis ama, valia, peria qui nosci amare;
Bis tanti peria, quisquis amare vota.

Da fridam pusillum.

KŘEŠŤANSKÉ NÁPISY

Fuit mihi natibitas Romana. Nomes si queris, Iulia Bocata so, que uixi munda cum byro meo Florentio, cui demisi tres filios superstetes.

Florentia pia bona crestiana. Dulcissimae coiugi ego Maius feci. Que uixit mecum sene nula querela seper.

Ic requiescit in pace domna Bonosa [...] et domno Menna [...], abeat anatema a Iuda si quis alterum omine super me posueri [...].

AFRA, ITALA, VULGATA

LVC., IV, 24-27

AFRA: Ille autem dixit illis: “Amen dico uobis, quia multae uiduae fuerunt in diebus Heliae in Israhel, quando conclusum est caelum annis tribus et mensibus sex, quomodo facta est famis in omnem terram; et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidonae ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Israhel tempore Eliae profetae; et nemo ex eis emundatus est, nisi Neman Syrus.”

ITALA: Ait autem Jesus: “Amen dico uobis, quod nemo propheta acceptus est in patria sua. In ueritate dico uobis, multae uiduae fuerunt in diebus Heliae in Istrahel, quando clusum est caelum annis tribus et mensibus sex, cum facta est famis magna in omni terra; et ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarepta Sidoniae ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Istrahel sub Heliseo propheta; et nemo eorum mundatus est, nisi Neman Syrus.”

VULGATA: Ait autem: “Amen dico uobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. In ueritate dico uobis, multae uiduae erant in diebus Heliae in Israhel, quando clausum est caelum annis tribus et mensibus sex, cum facta est fames magna in omni terra; et ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sareptha Sidoniae ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Israhel sub Helisaeo propheta: et nemo eorum mundatus est, nisi Neman Syrus.”

APPENDIX PROBI (4. stol. n. l.)

olim	non	<i>oli</i>	amygdala	non	<i>amiddula</i>
passim	non	<i>passi</i>	auctoritas	non	<i>autoritas</i>
numquam	non	<i>numqua</i>	frustrum	non	<i>frustum</i>
calida	non	<i>calda</i>	auris	non	<i>oricla</i>
frigida	non	<i>fricda</i>	anus	non	<i>anucla</i>
speculum	non	<i>speclum</i>	neptis	non	<i>nepticla</i>
masculus	non	<i>masclus</i>	pauper mulier	non	<i>paupera</i>
ortculus	non	<i>orticlus</i>			<i>mulier</i>
uetulus	non	<i>ueclus</i>	socrus	non	<i>socra</i>
uitulus	non	<i>uiclus</i>	nurus	non	<i>nura</i>
baculus	non	<i>uaclus</i>	terraemotus	non	<i>terrimotium</i>
flauus	non	<i>flaus</i>	teter	non	<i>tetrus</i>
auus	non	<i>aus</i>	proles	non	<i>prolis</i>
rius	non	<i>rius</i>	uulpes	non	<i>ulpis</i>
equus	non	<i>ecus</i>	facies	non	<i>facis</i>
coqui	non	<i>coci</i>	fax	non	<i>facla</i>
pauor	non	<i>paor</i>	tristis	non	<i>tristus</i>
februarius	non	<i>febrarius</i>	ipse	non	<i>ipsus</i>
tensa	non	<i>tesa</i>	linteum	non	<i>lintium</i>
ansa	non	<i>asa</i>	fasseolus	non	<i>fassiulus</i>
occasio	non	<i>occansio</i>	solea	non	<i>solia</i>
formosus	non	<i>formonsus</i>	uinea	non	<i>uinia</i>
persica	non	<i>pessica</i>			

REICHENAUSKÉ GLOSÝ (8. století)

binas	<i>duas et duas</i>	iusiurandum	<i>iuramentum</i>
pulcra	<i>bella</i>	biennium est	<i>duo anni sunt</i>
ingrederetur	<i>intraretur</i>	micare	<i>splendescere</i>
quaeso	<i>preco</i>	aras	<i>altaria</i>
feruore	<i>ardore, calore</i>	flaueos	<i>rubeos, candidos</i>
adferam	<i>adportam</i>	ulciscere	<i>uindicare</i>
optimum	<i>ualde bonum</i>	ictus	<i>colpus</i>
semel	<i>una uice</i>	ob metum	<i>propter timorem</i>
anus	<i>uetulae</i>	iecore	<i>ficato</i>
semel	<i>una vice</i>	inermes	<i>sine arma</i>
tulisti	<i>accepisti</i>	rerum	<i>causarum</i>
ait	<i>dixit</i>	peperit	<i>infantem habuit</i>
statuit	<i>stare fecit</i>	pueros	<i>infantes</i>
ius	<i>legem vel potestatem</i>	ostendit	<i>monstrauit</i>
quin	<i>ut non</i>	munus	<i>donum</i>
ager	<i>campus</i>	reconciliare	<i>repacare</i>
cuncti	<i>omnes</i>	nosse	<i>scire</i>
orta	<i>nata</i>	oriri	<i>nasci</i>
umo	<i>terra</i>	canere	<i>cantare</i>
dem	<i>donem</i>	induere	<i>uestire</i>
cerno	<i>uedeo</i>	arenam	<i>sabulonem</i>
liberos	<i>infantes</i>	si vis	<i>si uoles</i>
detulit	<i>adportauit</i>	fletus	<i>planctus</i>
emit	<i>comparauit</i>	vorax	<i>manducator</i>
reus	<i>culpabilis</i>	potator	<i>bibator</i>
		ita	<i>sic</i>

KASSELSKÉ GLOSÝ (konec 8. - začátek 9. století n.l.)

homo	<i>man</i>	figido	<i>lepara</i>
caput	<i>haupit</i>	pulmone	<i>lungunne</i>
oculos	<i>augun</i>	latera	<i>sitte</i>
aures	<i>aorun</i>	costis	<i>rippi</i>
coxa	<i>deoh</i>	cauallus	<i>hros</i>
nares	<i>nasa</i>	boues	<i>ohsun</i>
iunuclu	<i>chniu</i>	uaccas	<i>choi</i>
dentes	<i>zendi</i>	pecora	<i>skaaf</i>
pedes	<i>foozi</i>	agnelli	<i>lempir</i>
timporibus	<i>chinnapahun</i>	porci	<i>suuinir</i>
uncla	<i>nagal</i>	troia	<i>suu</i>
mantun	<i>chinni</i>	scrua	<i>suu</i>
pectus	<i>prust</i>	callus	<i>hano</i>
maxillas	<i>chinnpein</i>	galina	<i>hanin</i>
brachia	<i>arm</i>	casa	<i>hus</i>
collo	<i>hals</i>	stulti sunt	<i>tole sint</i>
manus	<i>hant</i>	romani	<i>uualha</i>
digiti	<i>fingra</i>	sapientia sunt	<i>spahe sint</i>
polix	<i>dumo</i>	paioari	<i>peigira</i>
ordigas	<i>zaehun</i>	modica est	<i>luzic ist</i>
tundi meo capilli	<i>skir min fahs</i>	sapientia[a]	<i>spahe</i>
radi meo colli	<i>skir minan hals</i>	in romana	<i>uualhum</i>
radi meo parba	<i>skir minan part</i>	plus habent	<i>mera hapent</i>
mutus	<i>tumper</i>	stultitia	<i>tolaheiti</i>
albios oculos	<i>staraplinter</i>	quam sapientia	<i>denne spahi</i>

VERONSKÁ HÁDANKA (konec 8. nebo začátek 9. století)

Se pareba boves,
albo versorio teneba,
alba pratalia araba,
negro semen seminaba.

ŠTRASBURSKÉ PŘÍSAHY (842)

Pro deo amur et pro christian poblo et nostro commun salvament, d'ist di in avant, in quant deus savir et podir me dunat, si salvarai eo cist meon fradre Karlo et in aiudha et in cadhuna cosa, si cum om per dreit son fradre salvar dift, in o quid il mi altresí fazet, et ab Ludher nul plaid numqua prindrai, qui meon vol cist meon fradre Karlo in damno sit.